

De Vlaamse conjunctuur in oktober 2015

Dirk Festraets
Myriam Vanweddungen
Thierry Vergeynst

Samenvatting

De conjunctuur in de eurozone trekt aan door de economische groei en de betere uitvoerperspectieven in de Verenigde Staten en de waardedaling van de euro ten opzichte van de dollar. Maar de afkoeling van de Chinese economie werkt remmend.

De Vlaamse conjunctuur doet het ondertussen ook beter, wat blijkt uit betere uitvoerperspectieven. De conjunctuur in de handel blijft evenwel zwakker dan in de andere sectoren. Positief is dat de werkloosheid in september jongstleden afnam.

1. Internationaal

1.1. Eurozone

De groeivoorspellingen blijven voor de eurozone nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van een half jaar eerder. Voor de meeste wereldregio's werden ze neerwaarts herzien. Het IMF, de OESO en de Europese Commissie verwachten voor de *eurozone* in 2015 een groeiversnelling in vergelijking met 2014. De instituten gaan uit van een matige groei in 2015, van 1,5% tot 1,6%, die in 2016 zou toenemen tot 1,6% à 1,9% (tabel 1). De bescheiden groei is vooral te danken aan lagere olieprijsen, een ondersteunend monetair beleid en een daling van de euro. De voorspellingen liggen weliswaar boven die voor Japan, maar nog steeds lager dan de vooruitzichten voor de VS. In vergelijking met de eurozone liggen de prognoses voor België iets lager (1,1% - 1,3% voor 2015 en 1,5% - 1,8% voor 2016). België zou daarmee ongeveer even goed presteren als Frankrijk. Voor de overige buurlanden worden echter betere prestaties verwacht. Vooral het Verenigd Koninkrijk zou opnieuw sterker groeien dan de eurozone en onze buurlanden.

Voor 2015 en 2016 wordt een aanhoudende expansieve monetaire politiek verwacht, wat de economie moet stimuleren. Intussen is de inflatie in september opnieuw lichtjes negatief (-0,1%), wat de manoeuvreerruimte van het monetair beleid beperkt. De daling van het algemeen prijspeil is te wijten aan de daling van de olieprijsen. Houdt men geen rekening met de energieprijzen, dan stijgt de inflatie tot 1,0%. De meeste waarnemers gaan uit van een lichte stijging van de inflatie in 2015 naarmate de conjunctuur verbetert.

Dat de crisis in de eurozone nog niet volledig achter de rug is, blijkt ook uit de werkloosheidsgraad. Die is met 11,0% in augustus nog steeds hoog, al is er sinds midden 2013 een dalende trend te constateren. Ook hier vallen de verschillen tussen de landen op. In Duitsland is de werkloosheid met 4,5% het laagst, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk (5,5%, in juni), Nederland (6,8%), België (8,8%) en Frankrijk (10,8%). De daling van de werkloosheid in

de eurozone geldt niet voor alle buurlanden. In het Verenigd Koninkrijk zien we een stagnatie, in België en Frankrijk is er zelfs een toename van de werkloosheid.

De groei van het bbp in de eurozone bedroeg 0,4% in het tweede kwartaal van 2015 (tegenover het eerste kwartaal) en 1,5% (tegenover het tweede kwartaal 2014). De Belgische groei (tegenover het eerste kwartaal) was even hoog als in de eurozone en Duitsland, maar hoger dan in Nederland (0,1%) en in Frankrijk (0,0%). Het Verenigd Koninkrijk kende de sterkste groei (0,7%). De sterkste groei-impuls in de eurozone kwam nog steeds van de uitvoer, die met 1,6% (tegenover het eerste kwartaal) toenam. De versnelling van de consumptie (+0,4%) is stilgevallen, net als die van overheidsconsumptie (+0,3%). De investeringen zijn zelfs afgenomen (-0,5%).

De Economic Sentiment Indicator (ESI) neemt sinds eind vorig jaar opnieuw toe voor de eurozone (figuur 1). Deze indicator van de Europese Commissie is een samenvattende maat voor het conjunctuurverloop bij producenten en consumenten. De stijgende trend in de eurozone geldt ook voor de buurlanden, maar niet voor België en het Verenigd Koninkrijk. Laatstgenoemde land presteert wel nog altijd beter dan de eurozone en onze buurlanden.

De Composite Leading Indicators (CLI) van de OESO, die reiken tot augustus 2015, bieden een blik op de nabije toekomst. Deze CLI wijzen op een stabilisatie van de conjunctuur voor de eurozone, België, Duitsland en Nederland. Voor Frankrijk wijzen de CLI op een versteviging van de groei. Het Verenigd Koninkrijk daarentegen zou afstevenen op een groeivertraging.

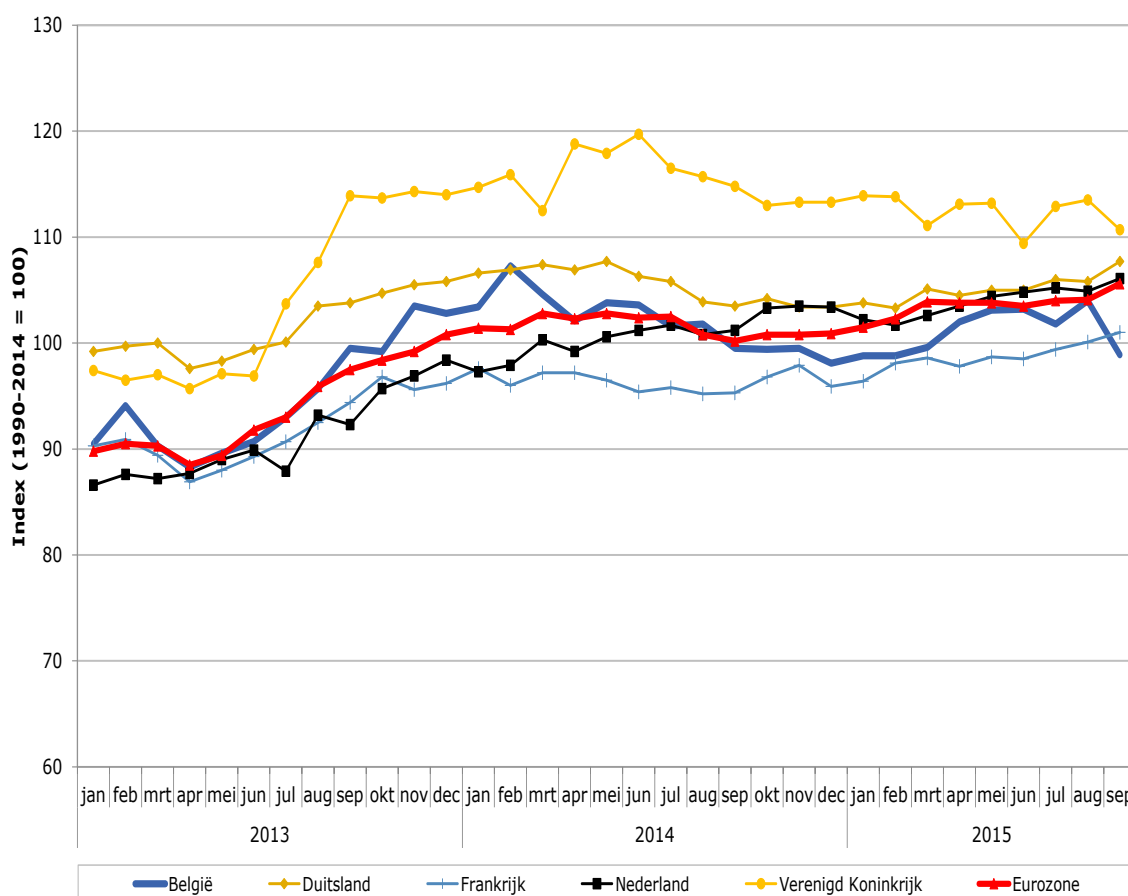
Tabel 1. Realisaties 2014 en vooruitzichten 2015 en 2016 van de reële groei van het bbp, België in internationaal perspectief, in %

	Realisaties 2014	Vooruitzichten 2015			Vooruitzichten 2016		
		OESO ^a	IMF	Europese Commissie	OESO ^a	IMF	Europese Commissie
België	1,3	1,3	1,3	1,1	1,8	1,5	1,5
Nederland	1,0	2,0	1,8	1,6	2,2	1,9	1,7
Duitsland	1,6	1,6 (1,6)	1,5	1,9	2,3 (2,0)	1,6	2,0
Frankrijk	0,2	1,1 (1,0)	1,2	1,1	1,7 (1,4)	1,5	1,7
Eurozone	0,9	1,4 (1,6)	1,5	1,5	2,1 (1,9)	1,6	1,9
VK	3,0	2,4 (2,4)	2,5	2,6	2,3 (2,3)	2,2	2,4
VS	2,4	2,0 (2,4)	2,6	3,1	2,8 (2,6)	2,8	3,0
Japan	-0,1	0,7 (0,6)	0,6	1,1	1,4 (1,2)	1,0	1,4
China	7,3	6,8 (6,7)	6,8	7,0	6,7 (6,5)	6,3	6,8
India	7,3	6,9 (7,2)	7,3	7,6	7,6 (7,3)	7,5	7,9

^a Tussen haakjes: interim voorspelling OESO september 2015.

Bron: Europese Commissie (lente 2015), IMF (oktober 2015), OESO (juni 2015).

Figuur 1. Economic sentiment indicator (ESI), België, buurlanden en eurozone, januari 2013 – september 2015

Bron: DG ECFIN, Europese Commissie, 2015.

1.2. Verenigde Staten

De vooruitzichten voor de VS zijn neerwaarts bijgesteld voor het lopende jaar. Dat neemt niet weg dat de Amerikaanse economie beter blijft presteren dan de overige ontwikkelde landen. Dit jaar zou de groei 2,4% - 3,1% bedragen (tabel 1), en in 2016 tussen 2,6% - 3,0%.

Het monetaire beleid zou in de loop van 2015 verder worden verstrakt in de vorm van een stijging van de beleidsrente. De activa-aankopen door de Federal Reserve zijn al in 2014 afgebouwd.

De bbp-groei in het tweede kwartaal 2015 (tegenover het eerste kwartaal) blijft met 0,9% beter dan in de eurozone en Japan, hij blijft grosso modo stabiel in vergelijking met voorgaande kwartalen. De Amerikaanse investeringen (+1,5), de export (+1,2%) en private consumptie (+0,9%), telkens tegenover het eerste kwartaal, konden goede groeicijfers voorleggen.

De Composite Leading Indicators (CLI) wijzen echter op een groeivertraging in de VS, terwijl op basis van dezelfde CLI een stabilisatie van de groei in de eurozone wordt voorspeld.

Op basis van de CLI blijven de groeivooruitzichten in de VS stabiel.

1.3. Japan

Japan zou in 2015 een lagere groei kennen dan de eurozone en de Verenigde Staten. Net zoals in de VS (maar niet in de eurozone) zijn de vooruitzichten neerwaarts herzien. Voor 2015 raamt men een lage groei van 0,6% - 1,1%, die in 2016 wat zou aantrekken (1,0% - 1,4%) (tabel 1).

Ook Japan past een sterk expansief monetair beleid toe. De inflatie, die in augustus 0,2% bedroeg, zou geleidelijk toenemen als gevolg van de verzwakking van de yen en de stijging van de lonen.

De bbp-groei is in het tweede kwartaal opnieuw gedaald (-0,3% tegenover het eerste kwartaal). Dit cijfer ligt onder de waarde in de eurozone en de VS. Toch zouden de voormelde loonstijgingen, de soepele monetaire politiek en dalende olie- en grondstoffenprijzen soelaas moeten bieden.

De Japanse CLI kenden in augustus 2015 een lichte afname, waaruit een licht dalend groei-momentum kan worden afgeleid.

1.4. China en India

De Chinese bbp-groei zou in 2015 voor het vijfde jaar op rij vertragen en dalen tot 6,7% - 7,0% en zou in 2016 verder afnemen tot 6,3% - 6,8% (tabel 1). Deze voorspellingen zijn licht neerwaarts herzien. De autoriteiten zouden zich concentreren op het verminderen van de excessen inzake vastgoedprijzen, kredietverlening en investeringen en minder op het ondersteunen van de groei op korte termijn. De vooruitzichten voor de Indiase bbp-groei zijn positiever, hoewel ook hier de vooruitzichten iets zijn getemperd. De groei zou in 2015 versnellen tot 7,2% - 7,6% en in 2016 verder versnellen tot 7,3% - 7,9%.

2. Vlaanderen

De Vlaamse conjunctuur wordt hierna besproken aan de hand van de volgende indicatoren: 'productie' (globale conjunctuurcurven, industriële productie, activiteitsindicatoren), 'bestellingen en uitvoer' (binnenlandse vraag, uitvoer), 'investeringen' (voorraadpeil, vraagvooruitzichten, capaciteitsbezetting, investeringsvooruitzichten), 'de consument' (consumentenvertrouwen en deelindicatoren) en 'arbeidsmarkt' (uitzendarbeid, vacatures, aantal werkzoekenden, werkgelegenheidsvooruitzichten).

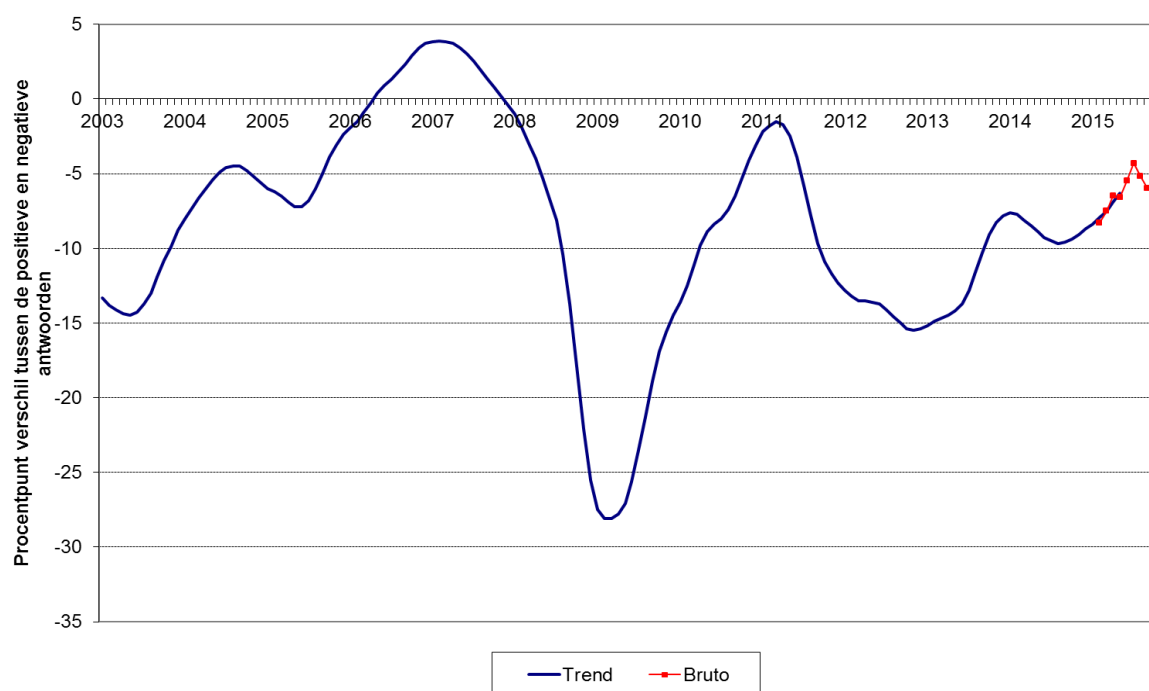
2.1. Productie

De Vlaamse economie wordt gestimuleerd door de geleidelijk aantrekkende groei van de wereldeconomie, de lagere energieprijzen en de dalende werkloosheid. Toch is de groei nog steeds gematigd. De resultaten van het HERMREG-model van juli jongstleden voorzien een reële groei van de Vlaamse economie van 1,3% in 2015. Dit is even goed als in 2014 (+1,2%).

De globale Vlaamse *conjunctuur* is vanaf september 2014 duidelijk opwaarts gericht (figuur 2). De brutowaarden voor augustus en september 2015 waren iets minder goed, maar dat kan de stijgende trend vooralsnog niet ombuigen.

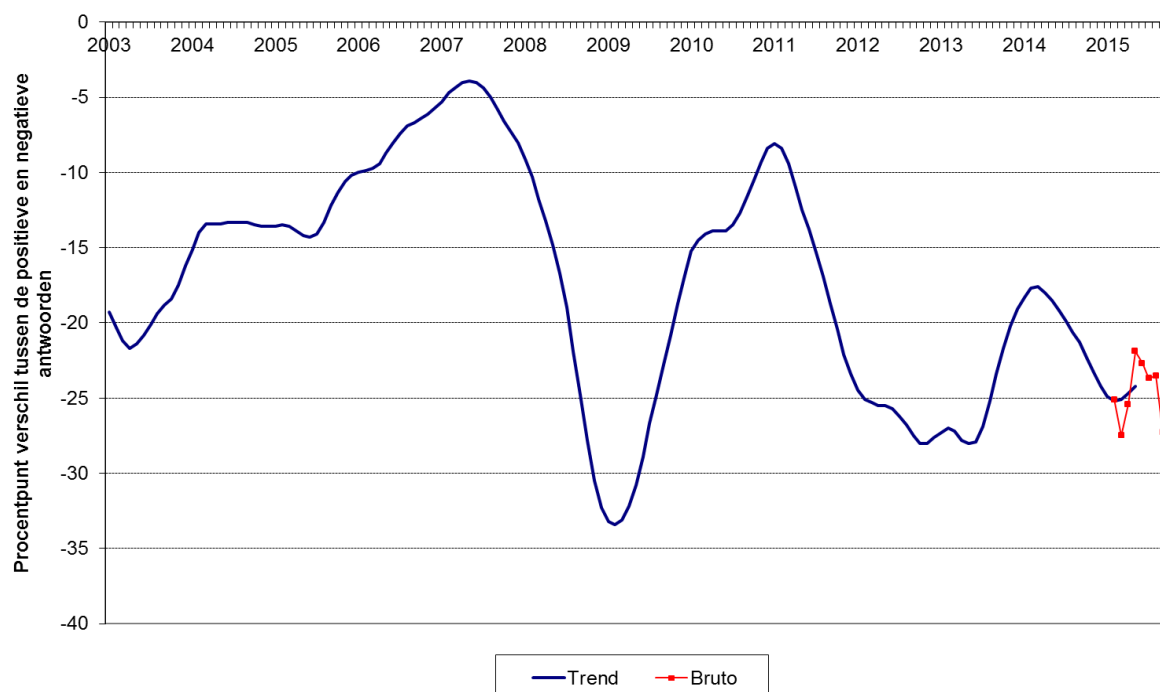
De aantrekkende conjunctuur wordt gedragen door zowel de industrie, de ruwbouw en de diensten aan bedrijven. Maar in de handel is het conjunctuurbeeld zwak (figuur 3). De trend veerde in maart 2015 weliswaar lichtjes op, maar het niveau van de conjunctuurcurve blijft laag voor de handel.

Figuur 2. Vlaamse globale conjunctuurcurve, januari 2003 – september 2015

Bron: NBB, 2015.

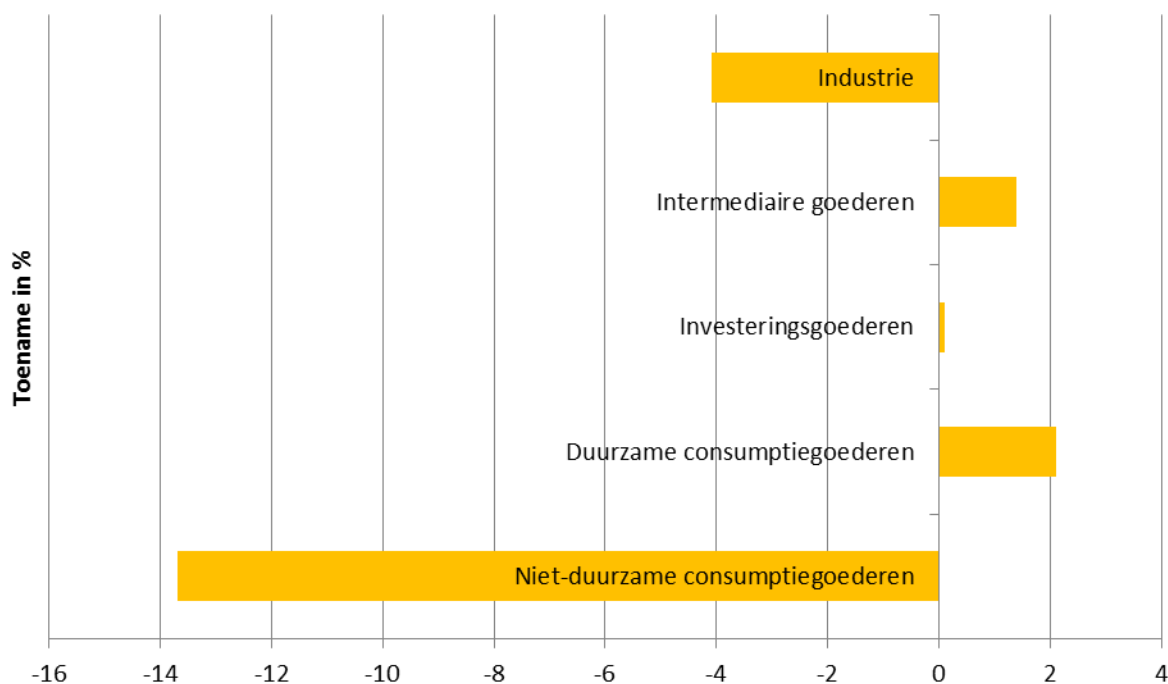
Figuur 3. Vlaamse conjunctuurcurve voor de handel, januari 2003 – september 2015

Bron: NBB, 2015.

Volgens de conjunctuurenquête van de Nationale Bank van België (NBB) trekt het productietempo iets aan sedert de tweede jaarhelft van 2014, maar de recentste brutowaarden lijken het herstel niet te bestendigen. De productiecijfers door ADS geregistreerd zijn tot dusver zelfs lager in 2015 dan in 2014 (-4,1% in januari – juli 2015 tegenover dezelfde periode van 2014, figuur 4). Maar dat kwam enkel op naam van de categorie van de niet-duurzame consumptiegoederen, zoals kleding en voedsel (-13,7%). In alle andere industriegroepen lag de productie hoger, vooral in de duurzame consumptiegoederen, zoals wagens (+2,1%).

Figuur 4. Vlaamse industriële productie (trend), januari-juli 2014 – januari-juli 2015, in %

Bron: ADS, 2015.

2.2. Binnen- en buitenlandse vraag

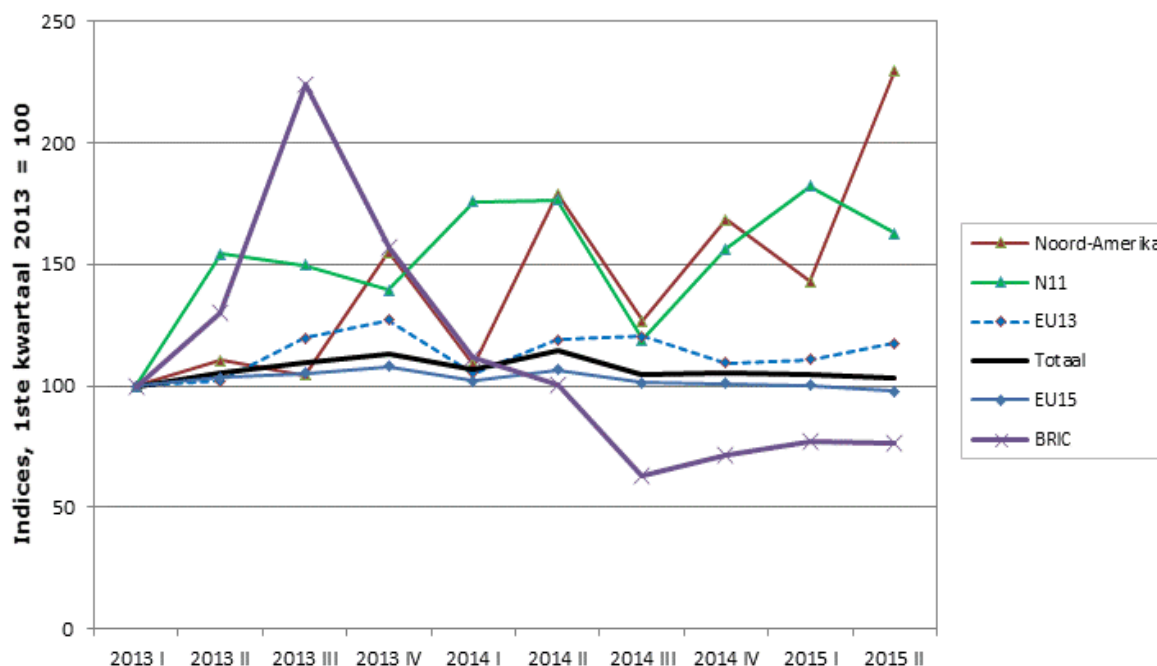
De binnen- en buitenlandse *vraag* in de industrie trekt aan (bron: NBB). Dat heeft als gevolg dat de industriële ondernemers optimistischer worden over hun buitenlandse orderpositie. Ook in de ruwbouw gaat het volgens de ondernemers duidelijk de goede kant op met het orderbestand. Maar in de handel zijn de vooruitzichten voor de bestellingen minder hoog.

De Vlaamse geharmoniseerde competitiviteitsindicator (HCI) is een maat voor de competitiviteit op basis van wisselkoersen, handelsrelaties en inflatieverschillen. Depreciaties en appreciaties van de euro ten opzichte van de munten van de belangrijkste handelspartners zorgden voor een wisselend verloop van de HCI de afgelopen jaren. Vanaf januari 2015 tot heden verbetert de HCI opnieuw duidelijk omwille van de waardevermindering van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar, de Chinese yuan en het Britse pond.

Dit alles reflecteerde zich nog niet in de afgelopen cijfers over de export. In het tweede kwartaal 2015 lag de Vlaamse *uitvoer* in werkelijke prijzen 0,6% lager dan een jaar eerder. Sedert het vierde kwartaal van 2014 kent de Vlaamse uitvoer een krimp, zij het dat de terugloop minder sterk geworden is. Over heel 2014 lag de Vlaamse uitvoer 0,5% hoger dan in 2013 in werkelijke prijzen. Dat zijn zwakke cijfers, te wijten aan de zwakke internationale conjunctuur. Figuur 5 illustreert dat de uitvoer naar Noord-Amerika en de N11-landen het recent goed doet. Het omgekeerde is het geval voor de BRIC als geheel.

Het Federaal Planbureau (FPB) ziet kansen voor een herleving van de uitvoer omdat de internationale conjunctuur geleidelijk verbetert en de euro in waarde vermindert ten opzichte van belangrijke handelspartners. Toch nopen de afkoeling van de Chinese economie en enige tegenvallers zoals zwakkere cijfers over de Duitse buitenlandse handel, tot voorzichtigheid.

Figuur 5. Vlaamse uitvoer naar voornaamste handelsblokken, 1ste kwartaal 2013 – 2de kwartaal 2015, indices (1ste kwartaal 2013 = 100)

Bron: INR, SVR, 2015.

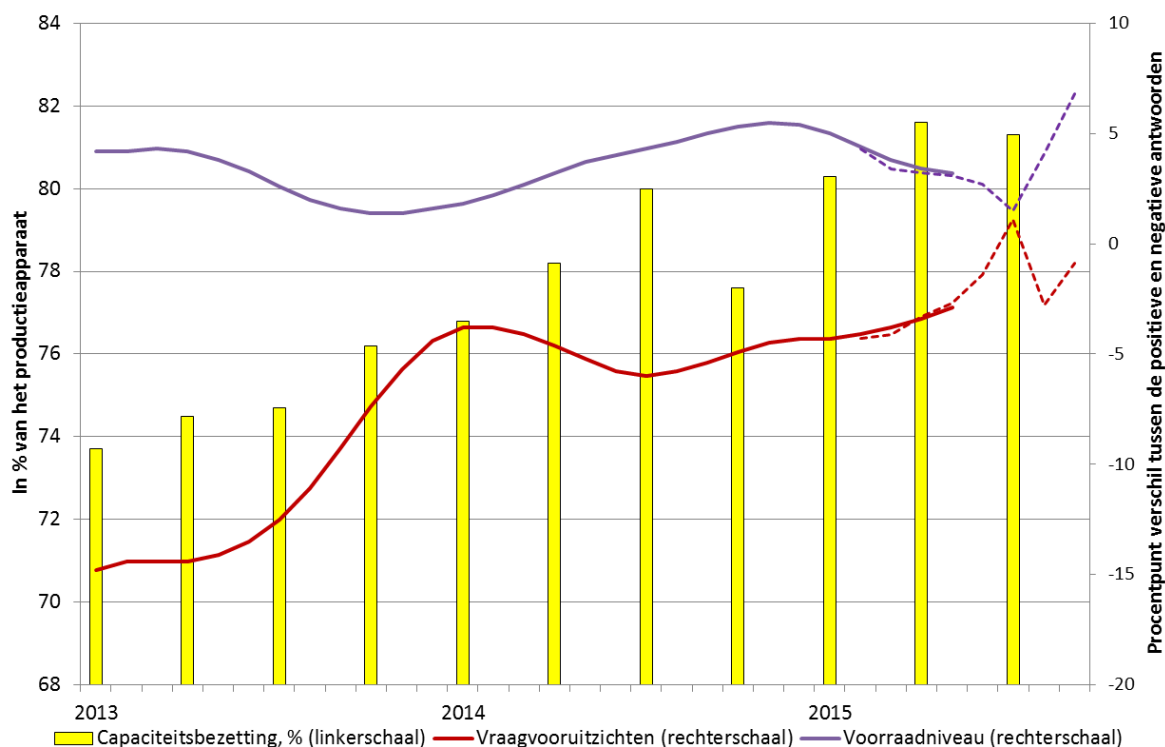
2.3. Investeringsniveau van de bedrijven

Het *investeringsniveau* is een belangrijke graadmeter voor de toekomst. Bedrijven en instellingen die investeren geloven in de toekomst. De beslissing om te investeren is afhankelijk van vele factoren. Daarvan zijn de bezettingsgraad van het productievermogen, het huidige voorraadpeil en de vraagvooruitzichten belangrijk (figuur 6).

Bij de aanvang van het derde kwartaal van 2015 bedroeg de *bezetting van het productieapparaat* in de Vlaamse industrie (zonder de voedingsnijverheid) 81,3% van het productievermogen. Dat is een lichte terugval ten opzichte van het kwartaal daarvoor, maar over een periode van twee jaar beschouwd zit deze indicator toch in de lift. Het lange termijn gemiddelde sedert het tweede kwartaal van 1988 bedraagt 80,8%. Het *voorraadpeil* in de Vlaamse industrie nam gestaag af van bij de aanvang van 2015. Lagere voorraden kunnen bedrijven ertoe aanzetten om te produceren om ze aan te vullen, en te investeren in de nodige apparatuur. Een aandachtspunt is echter de forse toename van de brutowaarden van deze indicator in augustus en vooral in september. Dit beïnvloedt de dalende trend vooralsnog niet, maar het is afwachten hoe de enquêteresultaten van de komende maanden zullen evolueren. De *vraagvooruitzichten* in de industrie verbeterden gestaag in de voorbije maanden van 2015. De brutowaarden doen het goed, zij het dat er geen sterkere stijging lijkt aan te komen. Ook in de ruwbouw en de diensten aan bedrijven zit de vraag in de lift. Dat is niet of amper het geval in de handel.

Het FPB ziet het investeringsvolume met 2,7% toenemen in 2015 (+5,4% in 2014). De investeringen van de ondernemingen doen het goed (er is een invloed van enkele uitzonderlijke transacties). De overheidsinvesteringen kennen een stimulans in 2014 en 2015 omwille van de scholenbouw.

Figuur 6. Determinanten van de investeringen, januari 2013 – september 2015

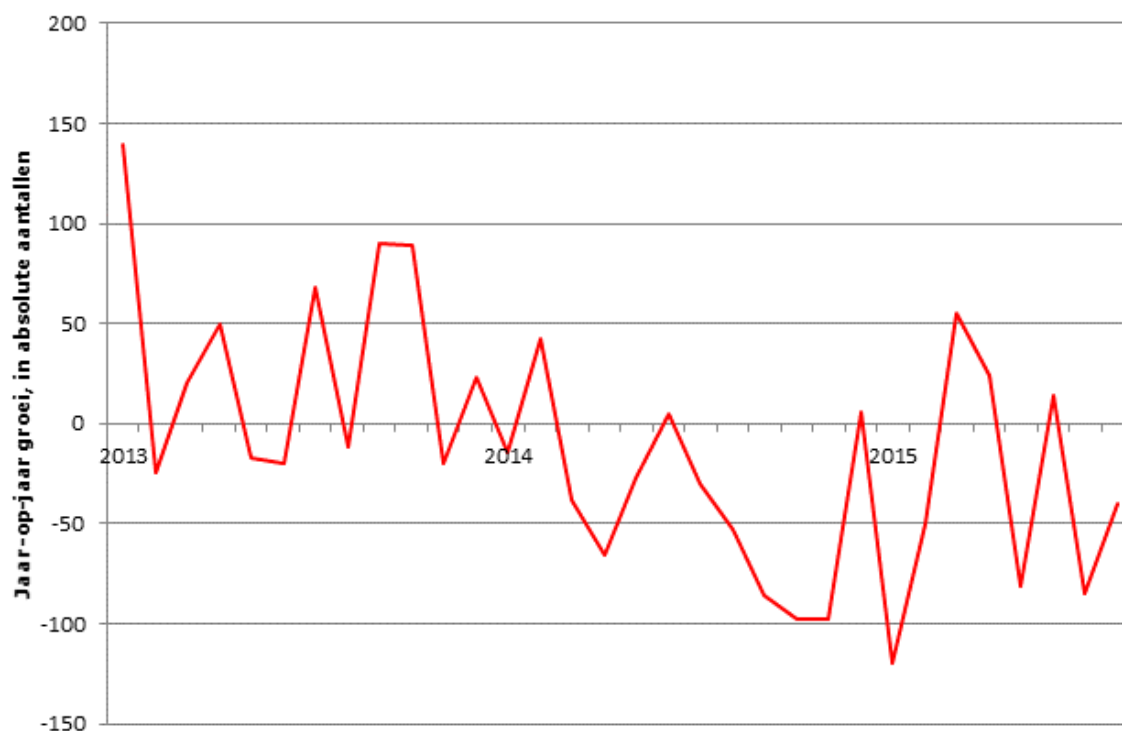
Bron: NBB, 2015.

2.4. Loop van de bedrijven

Over heel 2014 telde het Vlaamse Gewest 36,3% meer *oprichtingen* dan in 2013 (bron: Algemene Directie Statistiek, ADS). Maar dat cijfer is vertekend doordat er in januari 2014 uitzonderlijk veel inschrijvingen waren van advocaten die vanaf 2014 btw-plichtig werden. De oprichtingsratio is voor 2014 (106 per 1.000 bestaande bedrijven) dan ook merkbaar hoger dan in andere jaren (80 in 2013). Over de eerste zeven maanden in 2015 zijn er 17,6% minder oprichtingen. Ook hier speelt het effect van januari 2014 met uitzonderlijk veel inschrijvingen. Wanneer de vergelijking gemaakt wordt voor de maanden februari-juli, dan zijn er in 2015 immers 4,5% meer oprichtingen.

Het aantal *stopzettingen* viel in het Vlaamse Gewest 13,5% hoger uit in 2014 ten opzichte van 2013. Dat resulteerde in een stopzettingsratio van 79 promille, waarmee deze indicator drie opeenvolgende jaren steeg. In de 7 eerste maanden van 2015 zijn er 5% minder stopzettingen. In 2014 was er dan weer een daling van het aantal *faillissementen*: -8,0% in vergelijking met 2013 (figuur 7). Dit was goed voor een faillissementsratio van 10,4 promille, minder dan in 2012 of 2013. De dalende trend zet zich voort: in januari-augustus 2015 noteerde ADS 8,4% minder faillissementen dan tijdens dezelfde periode van 2014.

Figuur 7. Loop van het aantal faillissementen, januari 2013 – augustus 2015, jaar-op-jaargroei in aantal

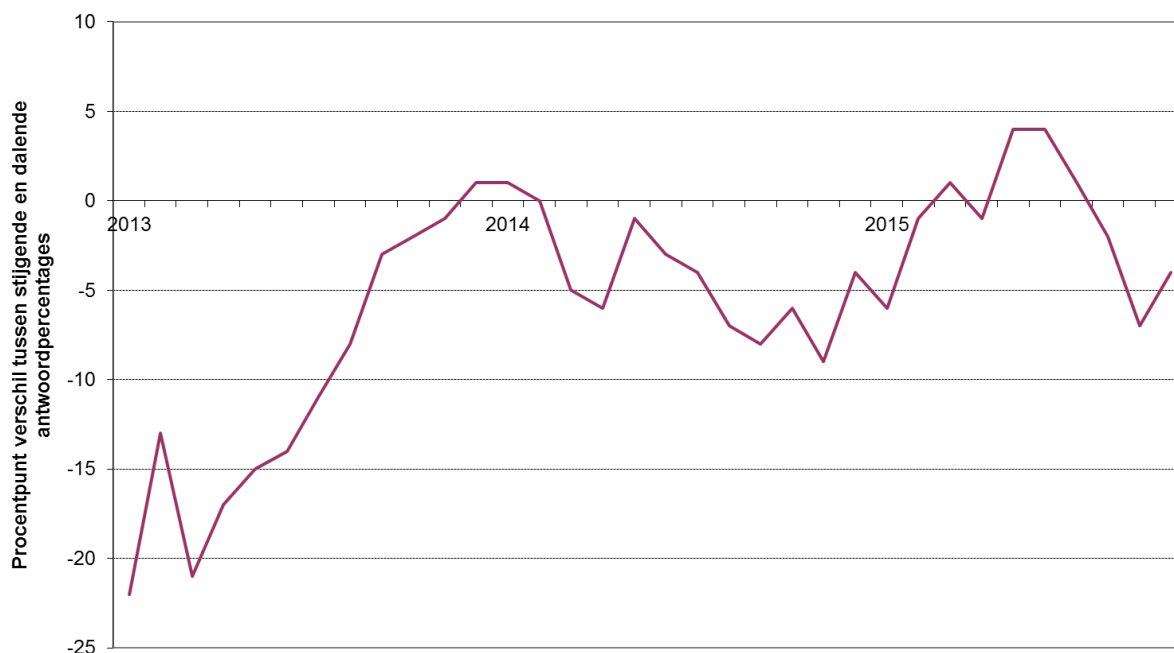

Bron: ADS, KBO, 2015.

2.5. De consument

Het Vlaamse *consumentenvertrouwen* nam duidelijk toe in de loop van 2013 (figuur 8). In 2014 was er een lichte afkoeling, maar eind 2014 trok het opnieuw aan. Dat duurde tot in juni 2015. In de zomermaanden van 2015 verzwakte het consumentenvertrouwen, maar in oktober 2015 volgde een gedeeltelijk herstel. De zwakkere prestatie tijdens de zomermaanden kwam door de verslechtering van de deelindicatoren die naar de macro-economische situatie verwijzen: de Vlamingen werden dan pessimistischer over de globale economische vooruitzichten en over de werkloosheid. Dit kwam ongetwijfeld door het minder goede economische nieuws van de laatste maanden, zoals de perikelen in Griekenland, de onzekerheid over de evolutie van de Chinese en andere opkomende economieën en de onzekerheid op de financiële markten. Maar in oktober verbeterde de mening van de Vlaamse consumenten over deze macro-economische aspecten opnieuw. De aspecten van het consumentenvertrouwen die naar de persoonlijke situatie verwijzen, houden beter stand. Dat blijkt vooral uit wat de Vlamingen denken over hun spaarvermogen. Hoewel de situatie volgens de ondervraagde Vlamingen iets minder rooskleurig is dan tijdens de lente van dit jaar, denken zij toch dat hun spaarvermogen beter is dan globaal in 2014 of bij de aanvang van 2015. Het FPB voorziet een lichte afname van de Belgische spaarquote van 14,5% in 2014 naar 13,9% in 2015, omdat de particuliere consumptie op macrovlak sterker groeit (door de verbeterde situatie op de arbeidsmarkt) dan het gezinsinkomen.

Figuur 8. Vlaamse consumentenvertrouwen, januari 2013 – oktober 2015, verschil tussen stijgende en dalende antwoordpercentages

Bron: NBB, 2015.

2.6. Arbeidsmarkt

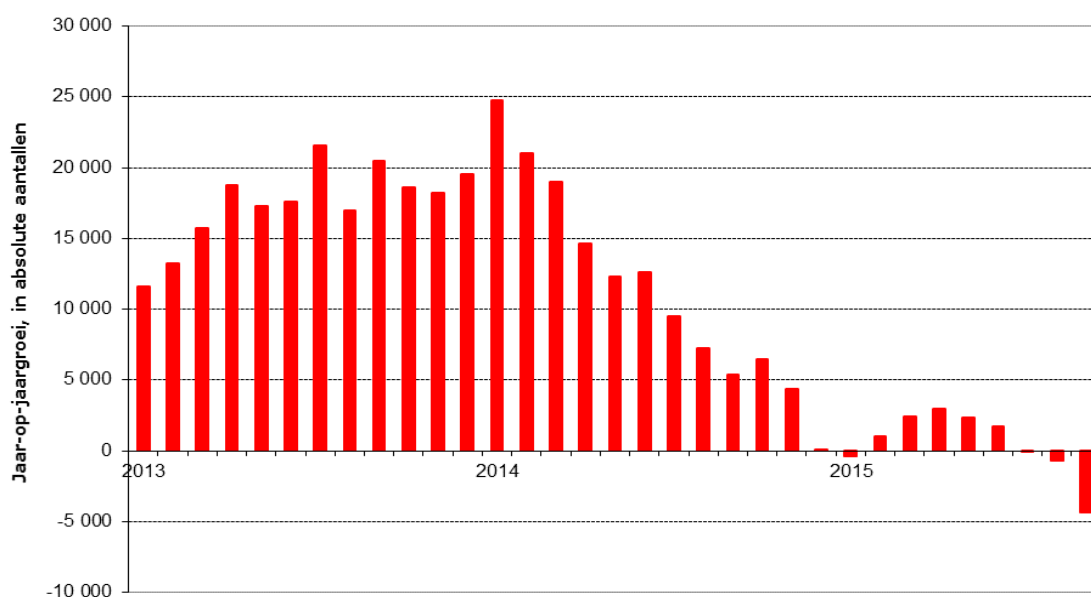
Eind september 2015 zijn er in het Vlaamse Gewest 237.736 *niet-werkende werkzoekenden* (NWWZ); dat zijn er 4.348 of 1,8% minder dan een jaar terug. Al in juli begon de werkloosheid op jaarbasis te dalen (figuur 9). Het is tekenend voor een herstellende arbeidsmarkt dat het aantal werkzoekende jongeren (-4,5%) naar omlaag gaat, evenals het aantal kortdurig (< 1 jaar) werkzoekenden (-5,7%). De zeer langdurig (+2 jaar) werkzoekenden (+9,4%) zijn bij de laatsten om te genieten van een verbeterde conjunctuur. Ook het aantal werkzoekende 50-plussers (+5,2%), met in het bijzonder de 60-plussers, neemt toe mee onder invloed van federale maatregelen waardoor men langer beschikbaar moet blijven voor de arbeidsmarkt.

De VDAB ontving rechtstreeks 17.701 *werkaanbiedingen* uit het Normaal Economisch Circuit zonder Uitzendopdrachten (exclusief vacatures van de sector arbeidsbemiddeling en selectiekantoren) in september 2015. Dat zijn er 20,2% of 2.972 meer dan in september 2014. Over de laatste 12 maanden samengenomen werden er 170.751 jobaanbiedingen rechtstreeks gemeld aan de VDAB; dat is 7% meer dan in de voorgaande periode van 12 maanden.

De *uitzendsector* laat een behoorlijk tweede kwartaal 2015 optekenen met een positieve groei op jaarbasis (+9,6%). Ten opzichte van het eerste kwartaal 2015 stijgt de uitzendarbeid eveneens met +2,5%. Zowel bij arbeiders als bij bedienden neemt het aantal uitzenduren toe.

De *werkgelegenheidsvooruitzichten* worden beter in de industrie, ruwbouw en diensten aan bedrijven. In de handel is er enige verbetering sedert de aanvang van 2015, maar de bedrijfsleiders uit die sector zijn nog steeds weinig optimistisch over de werkgelegenheid.

Figuur 9. Niet-werkende werkzoekenden, januari 2013 – september 2015, jaar-op-jaar aangroei in personen

Bron: VDAB, bewerking SVR, 2015.

Literatuurlijst

Federaal Planbureau (2015). *Economische begroting – Economische vooruitzichten 2015-2016*, Brussel, september 2015.

Nationale Bank van België (2015). *Website Statistieken*. Geraadpleegd via <https://www.nbb.be/nl/statistieken>

Afkortingen

ADS: Algemene Directie Statistiek

Bbp: Bruto binnenlands product

ECB: Europese Centrale Bank

ESI: Economic Sentiment Indicator

FPB: Federaal Planbureau

HERMREG: Harmonised Econometric Research for Modeling REGions

IMF: Internationaal Monetair Fonds

INR: Instituut voor de Nationale Rekeningen

KBO: Kruispuntbank van Ondernemingen

NBB: Nationale Bank van België

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

SVR: Studiedienst van de Vlaamse Regering

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding